

MANIFEST SOBRE EL DRET D'ACCÉS A LA DOCUMENTACIÓ I A LA RECERCA HISTÒRICA EN EL MARC DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA

Honorables Senyores Conselleres Gemma Ubasart i Natalia Garriga:

Els sotassignats volem exposar la nostra preocupació per les directrius que des de la Generalitat de Catalunya es donen en relació amb l'accés a la documentació històrica i, especialment, pel que es disposa al projecte de llei de la Memòria Democràtica de Catalunya que ara s'està tramitant al Parlament. Observem que les directrius estan posant obstacles injustificats a la recerca històrica i al dret de la societat a saber la veritat en relació amb la Memòria Històrica.

Constatem que s'utilitzen conceptes genèrics com la protecció de dades, el dret a l'oblit o el dret a la intimitat de manera absolutament deslligada del context en què s'ha de realitzar la recerca i en quin entorn es fa aquesta recerca. I, en canvi, no s'articulen conceptes de com fer possible i necessària la recerca històrica per tal que es puguin complir els objectius de la llei de la memòria, de veritat justícia i reparació; essencials en una societat democràtica que ha patit vulneracions sistemàtiques dels drets humans en règims autoritaris i totalitaris.

Volem fet avinent que els diferents òrgans de drets humans de les Nacions Unides (ONU) han proclamat reiteradament que, dins de la justícia transicional en la qual s'emmarca la Llei de Memòria, és essencial el dret a la veritat com a mitjà per posar fi a la impunitat de les violacions greus sobre drets humans comeses en règims autoritaris. Necessitat que inclou el dret a identificar els responsables de les violacions i les circumstàncies en les quals es van cometre, com també l'obligació dels estats a conservar els arxius que són prova d'aquestes violacions individuals i col·lectives.

És contradictori que el projecte de llei proclami el Dret a la veritat, justícia i reparació en una extensa relació de violacions individuals i col·lectives que van patir persones i institucions durant la guerra i el franquisme, mentre que el propi text imposi una interpretació restrictiva del dret d'accés a la documentació i a la recerca. Contradicció que ens portaria a una situació difícil, que observem que s'està començant a degradar. I que, alhora, tindria menys sentit, si es té en compte que aquesta llei, segon l'ONU és un deure de les administracions dels estats, per la qual cosa vincula a la Generalitat, i que remet i recull com a un deure l'Estatut de 2006.

Així doncs, entenem i expressem que la llei ha de proclamar de manera clara, sense subterfugis, que els principis i objectius que declara són qüestions d'interès general. També, completant el que disposa l'article 19 de la Llei del Patrimoni Cultural Català, cal que es declari integrant del patrimoni documental de Catalunya tota la documentació pública i privada relacionada amb la guerra, el franquisme i la transició, per quant en aquest període posterior al 1978 es van seguir produint violacions de drets de manera individual i col·lectiva sense solució de continuïtat.

El concepte de dret a l'oblit és un concepte que els tribunals han relacionat especialment amb els cercadors digitals. No impliquen el dret de cap persona de fabricar-se un passat. Aquest dret no pot impedir la conservació de les informacions i documents relacionats amb els fets i períodes d'interès general. Tanmateix, el pas del temps no té cap efecte restrictiu d'accés a la documentació, si no al

contrari, a diferència d'altres situacions estrictament personals que no siguin d'interès general. Tampoc el dret a la protecció de dades -que deixa de ser efectiu després de la mort de les persones- ha de representar cap obstacle per l'accés a la documentació d'institucions públiques i de persones que han desenvolupat actuacions de caràcter públic, formant part de l'administració pública o actuant en procediments o accions que han comportat violacions de drets, i en general els relacionats amb els objectius i fets declarats d'interès general per la llei de memòria. El Reglament de la UE (2016/679 del Parlament Europeu i del Consell de 27 d'abril de 2016 considerands 73 i 158)) sobre aquesta matèria deixa clar en diversos considerants les excepcions aplicables als principis generals per fer possible la recerca històrica com una qüestió d'interès públic. D'una manera més específica en el considerant 158 diu que els estats membres també estan autoritzats a imposar restriccions als principis establerts de manera general **“tractament ulterior de dades personals arxivades per oferir informació específica relacionada amb el comportament polític durant els règims dels antics règims d'Estats autoritaris, o la protecció de l'interessat o dels drets i llibertats d'altres, inclosa la protecció social, la salut pública i les finalitats humanitàries. Aquestes restriccions han d'ajustar-se al que estableix la Carta i el Conveni Europeu per a la protecció dels Drets humans i les Llibertats Fonamentals.»**

Conseqüentment no es pot fer una interpretació adequada d'aquestes normes si no es té en compte el context i objectius marcats per la llei que són:

- Que les violacions de drets no suposen que les víctimes hagin comès cap delictes, malgrat estar sotmesos a processos sancionadors o qualificats de penals.
- Que en ser actes de repressió política la restricció de l'accés a les dades i documents causa un perjudici a les víctimes, ja que manté el silenci i la invisibilització que els va sotmetre l'Estat, és a dir, manté la impunitat.
- Que el coneixement dels noms de les persones que van patir violacions, i els responsables de les violacions és un objectiu necessari de coneixença per assolir la veritat i, alhora, un mitjà de reparació de les persones afectades.
- Que mai es pot considerar una intromissió del dret a la intimitat ni a l'honor, sinó que és un mitjà necessari per restablir el dret a la dignitat de les persones.
- Que el coneixement dels fets i la constatació pública de les violacions que van haver de patir les persones és un dels mitjans de reparació necessaris per restituir la veritat, tal com es va fer constar en la publicació del llistat d'imputats en la llei de reparació jurídica de les víctimes del franquisme.

La limitació a l'accés dels documents que darrerament s'està duent a terme, a les persones afectades, als seus familiars i als investigadors de ciències socials, impedeix el coneixement i una investigació adequada dels fets i les causes de les violacions i els responsables, que és una exigència de la justícia transaccional segons l'ONU.

Després dels anys passats dels fets i la inactivitat de les administracions és urgent que es garanteixi no només no només un reconeixement d'accés a la documentació dels familiars directes dels afectats, sinó també dels membres, delegats o representants de les entitats de memòria que juguen

un paper fonamental en aquest àmbit de recerca, així com a tota persona qualificada que dugui a terme investigacions històriques, per tal de poder fer una investigació adequada i efectiva dels fets. Per l'exposat exigim que es faci una regulació clara i precisa que garanteixi el dret a la recerca històrica i l'efectivitat de les polítiques de justícia transicional, amb la deguda protecció dels fons arxivístics, partint dels principis d'interès general, de llibertat, i d'exigència i responsabilitat personal com a principis generals que caracteritzen el nostre dret.

Barcelona el dia 1 de febrer de 2024.

Relació de signats:

Agustí Alcoverro Pericay, Historiador UB

Joaquim Aloy

Ramon Alquezar.

Joan Boadas i Raset.

Enric Canals

Josep-Lluís Carod-Rovira

Elisenda Calbet Martínez

Jordi Casassas Ymbert Professor emèrit UB

Josep Clara

Agustí Colomines i Companys

Jaume Comellas

Josep Cruanyes i Tor, Historiador.

Montserrat Duch Plana

Maria Favà i Comta

Antoni Gavaldà Torrents

Antoni Gelong

Antonieta Jarne Modol

Pau Juvillà Ballester

Manel Lopez Esteve

Jordi Oliva i Llorens, historiador.

Montse Monbú

Ramon Panyella Ferreres

Pelai Pagès Blanch.

Alfred Pérez-Bastardas

Josep Pich Mitjana

Noemí Riudor Garcia

Àngel Rius

Anna Sallés i Bonastre

Carles Salmurri

Antoni Segura i Mas

Josep Serrano Daura

Josep Maria Solé i Sabaté.

Agustí Soler Regàs

Lluís Ferran Toledano Gonzalez

Francesc Vilanova Rosere Vilardell

Joan Villarroya.